

1977 ve 1978 YILLARI ELEKTRİK ENERJİSİ YÖNÜNDEN KRİTİKTİR

Selahattin KILIÇ

Sayın başkan, sayın dinleyiciler. Elektrik Mühendisleri Odası'nın geleneksel olarak tertiplenen teknik kongreye başarılar dilerim. Ülkenin bu derece önemli bir sorununa bilimsel açıdan çözüm bulmaya gayret ettiklerinden dolayı Elektrik Mühendisleri Odası'nın bütün mensuplarını kutlarım. Bu vesile ile sorumlu Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olarak, görüşlerimi açıklama imkanı verdiklerinden dolayı da sayın başkana ve yöneticilere teşekkür ederim.

Gerçekten zaman zaman yapılan teknik kongreler teknisyenler için bir manada eğitim, yöneticiler ve siyasetçiler için de ilkeler yönünden tartışma ve meselelere üst düzeyde ve bazen çok kere derinliğine bakmak imkanını sağlaması bakımından da yararlıdır. Böylece yurt gerçeklerine aklın ve bilimin rayında; terazinin bir kefesine aklı ve bilimi koyarak, bir

kefesine de yurt gerçeklerini koyarak çözüm aramak son derece faydalı olmaktadır.

Teknik kongrelerin büyük özelliği doğmalardan ve saplantılardan kurtulabilmiş olmasıdır. Boyutsuz yuvarlak sözler, sonunda zaman, para, kilovat ve kilovat saat faktörüne icra edilemiyen boyutsuz yuvarlak sözler ülkemize yarar sağlamaz. En azından bir kısmı doğru olsa bile, sonunda boyuta icra etmek mecburiyetini ortadan kaldırmaz. Keza bir konuya bakarken o konuyu, o problemi teşkil eden unsurların bir tanesine değil, unsurların tamamına ve dengeli bir şekilde bakmak zorunludur. Aksi halde metodunuz bilimsel değildir. Bundan çıkarılacak sonuç şudur; bir konuyu bir meseleyi inceledikçe o meseleyi etkileyen faktörlerin tümünü ağırlıklarında oranında pozitifli, negatifli, artılı ekşili bir arada mütalaa ederek sonuca ulaş-

mak zorunludur. Geçen teknik kongre ile bu teknik kongrenin gündemini ana hatlarıyla incelediğim zaman gördüm ki, gerçekten genel enerji kaynakları tasnif, planlama, tesis, işletme ve mevzuat diye bilimsel bir bölümlenmeye gidilmiştir.

Her zaman şu kanaati taşımişimdir, insanoğlu belirli bir medeniyet seviyesine ulaşmış, bu ulaşmada büyük keşifler son derece ehemmiyetli rol oynamıştır. Keşiflerin derecesi, keşiflerin bilimselliği tartışılabilir, yani bilimsel değeri en yüksek olan acaba araba tekerleği midir, acaba penisilin midir, acaba diferansiyel kutusu mudur, acaba televizyon mudur, acaba atomun parçalanması mıdır diye. bilimsellik yönünden keşiflerin inceliği tartışılabilir.

Ancak bir husus benim kanıma göre tartışılmaz. İnsanoğlunun yaptığı keşifler arasında elek-

trik enerjisi bugünkü medeni çağa ulaşmamızda en etkili keşiftir. Tersini düşünelim. Bugün elektriği ortadan kaldırırsanız, tezgah dönemine ve atlı araba dönemine kısacası ortaçağa dönüş demek olur. O halde ülkemizi, Türkiye'yi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırırız, mademki çağdaş medeniyetin en yaygın ve en müessir vasıtası elektrik olduğu inancındayız, en azından ben bu inançtayım, o halde Türkiye'yi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmada ön safta gelen ihtiyaç, ucuz, bol, güvenilir ve devamlı enerji sağlamaktır.

ENERJİ KAYNAKLARI

Meseleyi yurt kalkınması ve geleceği yönünden bu derece önemli görüyorum. Ülkenin kaynakları ve enerji sektörü bir makroplan çerçevesinde düşünülmelidir. İhtiyaç, kaynak ve zaman bir proje mefhumu içerisinde dengelenmelidir. O halde elektrik üretimimizi şu seviyeye çıkarıyoruz veya şu kaynağı kullanıyoruz derken, yatırım imkanlarımızı başka imkanlarımız karşısında nasıl dağıttığımızı veya kullandığımız kaynağı başka maksatlar içinde kullanma zorunda olabileceğimizi göz önünde bulundurmamız gerekir.

Kısaca, elektrik planlaması ve kaynak kullanımı, makroplan dengesi ve tüm kaynaklar bir araya getirilerek seçilmeli ve planlanmalıdır. Aynı ihtiyaç değişik kaynaklardan sağlanabildiği gibi aynı kaynak değişik maksatlar için de kullanılabilir.

Ancak kullanacağımız kaynağın seçiminde şu iki ilkedен vaz geçilemez. Birinci ilke, kaynağın kendisini yenilemesidir. Kaynağın ebediliğidir, meseleye bu yönden bakınca su kaynağı, bu vasfı taşıyabilen yegane kaynaktır. Ancak karar verebilmek için yalnız başına kaynağın kendini yenilemesi yeterli değildir. Kaynağın muhafaza edilebilmesi planlamanın gereğidir. Daha spesifik olmak istersek, bir maden yatağını

kötü kullanımla körletirsek, veya zamansız bir maksat için kullanırsak kaynağı muhafaza etmemiş oluruz. Aslında burada kaynağın muhafazası, kaynağı kullanmadan korumak anlamında değil, kaynaktan optimum faydayı sağlayan ve uzun dönemli bir planlama içerisinde meseleye bakan bir görüşü temsil ediyor. Meseleyi etkileyen parametreler tek değildir. Tek parametre ile, örneğin kaynağın kendisini yenileme parametresinden hareket ederek Türkiye'de sadece hidroelektrik enerjisi üretmek gerekecek veya en azından tüm hidroelektrik imkanlarımız geliştirildikten sonra başka kaynaklara müracaat etmek gerekecektir. Hiç şüphesiz bu hüküm yanlıştır.

Çünkü meseleyi etkileyen parametreler sadece kaynağın kendisini yenilemesiyle çözümlenemez. Bu yüzden meseleye zaman, yatırım imkanları, ihtiyaç noktası ve kaynağın başka maksatlar için kullanımı açılarından bakmalıyız. Suyu başka maksatlar için kullanmak mecburiyetinde kalabiliriz. Hidrolik santrallerin yapımı büyük zaman almaktadır. Bütün bunlar doğrudur, o halde bütün bu faktörleri kaale alırsak yeni sınırlama faktörleri planlamamıza etkin bir şekilde girmiş olur.

Ama bir husus tartışılmaz. Elektrik enerjisi endüstrileşmenin ve toplumun tüm ihtiyaçlarının ana unsuru, ana gücü olduğuna göre öz kaynaklara dayalı olmayan bir elektrik enerjisi üretim politikası tasavvur edilemez ve bu akıl dışıdır.

SU POTANSİYELİ

Türkiye gerçekten önemli bir hidroelektrik potansiyele sahiptir. Bu potansiyel teoride 430 milyar kilovat saattir, yıllık üretim olarak. Ama bir çok sebeplerle (coğrafi ve jeolojik) pratikte kullanılabilir miktar 70 milyar kilovat saat dolayındadır. Geçmiş yıllarda ekonomik mülahazalarla yapıldığı için tahmin edebilirim ki,

sayın Başkanın da ifade ettiği gibi, fosil yakıt maliyetlerinin artması karşısında kullanılabilir hidroelektrik potansiyelimizi biraz daha artırılabilme imkanına sahibiz.

LİNYİT

Türkiye'nin ikinci önemli elektrik enerjisi üretim kaynağı, linyittir. Bir an için meseleyi kısa tutmak için, linyit dışındaki kömür türlerini enerji için kullanamayacağımızı, farazi olarak kabul ediyorum. Bugün ülkemizin bilinen linyit yatakları 5,5 milyar ton dolayındadır. Türkiye'nin endüstrisi, elektrik enerjisi ve üşümeden bir kış geçirebilmesi için ihtiyacı olan linyitin toplamı 23 milyon tondur. Bu 1975 yılı içindir. Yazık ki üretimimiz 11 milyon ton açıklanmamış linyitten ibarettir. Endüstri ve mevcut linyit santrallerinin ihtiyacı ancak karşılanabilmekte, ısı için gerekli olan linyit sağlanamamaktadır, bu ülkenin gerçeğidir. Onun yerine gayri-ticari yakıt dediğimiz odun, tezek ve hatta titreterek, üşüyerek, kendimizi yakarak açığı kapatıyoruz. O halde ilk yapılacak iş, Türkiye'nin gerek enerji üretimi yönünden gerekse endüstri ve özellikle ısınabilmesi için linyit yataklarına büyük bir önem vermesi gerekir.

Hazırlayanlara burada şükranlarımı belirtiyorum. Bu konuyla ilgili arkadaşlarım, sorumlular ve yetkililer bir kömür projesi meydana getirmişlerdir, iki ciltlik. Ve bu kömür projesini harfiyen uygulamak kararındayız. Nitekim bu kömür projesinin gereği olarak 1976 yılında 150 milyon lira değerinde bir rezerv araştırması programlaştırılmıştır, bu aynen icra edilecektir. Özellikle Zonguldak bölgemizde 11 bin km² imtiyaz sahası vardır. Sadece bin km² de faaliyet gösterilir, hatta 100 km² de üretim faaliyeti gösterilir.ama Türkiye 3. ve A. Demir-çelik işletmeleri için yabancı ülkelerden taşkömürü ithal etmek zorunda kalır. Bu meseleye bir noktada bilerek ve akıllı bir yaklaşımla son vermek gerekir.

Önümüzdeki sene kamu sektörünün linyit üretimi, için 600 milyon lira harcayacağız. Tesbit edilen hedefler şöyledir: 1978'de 26 milyon, 1982'de de 67 milyon ton linyit çıkarmak. Her şeyden evvel bir kaynağı kullanabilmek için o kaynağın varlığını ve özelliklerini bilmek gerekir. Üzerinde milyarlık bir tesis kuma bahis konusu olunca, o kaynağın vasıflarını, rezervini, maliyetini, kalorisini, hülasa üzerine bir proje bina edebilmek, bir proje yapabilmek için gerektirdiği bütün vasıflarını bilmeye mecbur sunuz.

Değerli arkadaşlarım, Çatalağzı'nın yenilenmesi dışında programlanan 7 santral vardır Türkiye'de linyite dayalı. Elbistan, Yatağan, Soma, Çayırhan, Kangal, Çan ve Orhaneli.

Elbistan kömürlerinin üzerinde bir santral kurmaya elverişli derecede etüdü yapılan bölümü 1/3 tür. Tamamı istikşafi mahiyette biliniyor, ama bugün santral kurduğumuz aşağı yukarı 450 milyonluk rezervi kesinleşmiş ve bir işletme projesine bağlanmış durumdadır. Diğer yandan Yatağan'da üzerine bir santral kurulabilecek rezerv etüdüleri yapılmıştır. Programlanan santrallardan iki tanesinin rezerv çalışmaları bitmiş, diğerleri de 1976 ve 1977 ortasında bitecek şekilde planlanmıştır. Hiç şüphesiz bunlar bir üretim projesine bağlanacaktır. Diğer yandan doğrudan doğruya konumuzla ilgili olmasa da şunu ifade etmek istiyorum. Vatandaşa yakıt sağlanmasını biz bir anne hizmeti addettik. Bu sebeple kömürün artık kilometrelerce uzakta ve sadece kısa bir döneme inhisar eden araştırma ve üretim faaliyetinde bulunulması yerine, mümkün olursa yılın 12 ayında yaygın bir üretim faaliyeti ve yine mümkün olduğu oranda da tüketin merkezlerine yakın ocakların işletilerek vatandaşın ısınma ihtiyacının karşılanması cihetine gidilecektir.

Nitekim bu maksatla Soma'nın üretimi büyük mikyasta artırılmış, Çayırhan'ın günlük 300 ton üretimi 900 tona çıkarılmış, Yozgat Sorgun'da da yeni

bir ocak açılmıştır. Yetiştirebildiğimiz bu kadardır, gerçekler böyledir. Kismet olursa ve rezerv imkanları elverirse önümüzdeki sene, bu sene yaptığımız etüdlere dayanarak Orta Anadolu'nun ve Doğu Anadolu'nun hemen hemen her ilinde taşımayı asgariye indirmek, vatandaşın süratle ve en düşük fiyatla kömür alabilmesini sağlamak için geniş bir faaliyete geçmek kararındayız. Kaynak meselesini incelerken petrolü ayrı bırakırsak, kaynak tablosu tamamlanmamış olur.

PETROL

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin bilinen petrol rezervleri 20 milyon ton dolayındadır ve bu son derece az bir miktardır. Türkiye fakir bir ülkedir petrol yönünden. Üretimi 3 milyon ton civarındadır, yıllık tüketimi bu yıl 13 milyon tona ulaşmıştır. 0 halde 10 milyon ton petrolü Türkiye dışardan ithal etmek durumundadır. Evvela bir kilometremizi tesbit edelim. Yani olaylara bakarken nerede bulunduğumuzu, Türkiye'nin petrol ihtiyacı nedir, rezervi nedir ve dışardan ithal etmek durumunda olduğu miktar nedir, bir kıyaslama yapmak mecburiyetindeyiz.

0 halde yapılacak iş nedir? Yapılacak iş, Türkiye'nin milli sınırları dahilinde petrol aramak ve bulmaktır. Hedef budur. 1954 yılının sonundan önce MTA'nın sınırlı bir petrol arama faaliyeti vardı. 1955 yılından sonra Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının kuruluşuyla milli petrol şirketimiz (sermayesinin yüzde yüzü kamuya aittir) özel bir kanunla geniş bir arama faaliyetine girişmiştir. Başlangıç yıllarında, arama ve üretim faaliyeti için 5 ila 6 milyon TL kadar yatırım yapmak mümkün oluyordu. Bu miktar 1960'da 30 milyon, 1965'de 165 milyon, 1975'de de 703 milyondur.

Önümüzdeki sene Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ve MTA, bütçeleri hazırlanırken hiçbir kısıntı yapılmaksızın talepleri kabul edilen yegane iki kuruluştur. Kilometremizi tesbi-

te devam edelim. Tüketilen 13 milyon ton ham petrolden rafine sonunda elde edilen fuel-oil miktarı 5,6 milyon tondur. Bundan 1 milyon 250 bin tonu elektrik enerjisi üretiminde, geriye kalan endüstri ve ısıtmada kullanılıyor. Pratik olarak Türkiye çok küçük aylık dengelemeler dışında elektrik enerjisi üretimi için fuel-oil ithal etmez. Türkiye 13 milyon ton ham petrolü yalnız elektrik enerjisi üretmek için tüketmez. Türkiye başka maksatlar için, 13 milyon ton petrol tüketmeye mecburdur. Tarladaki traktörü için mecburdur, sokaktaki aracı için mecburdur, gökteki uçağı için mecburdur. 0 halde meseleye bakarken, fuel-oil ile enerji masrafını kıyaslamak bu noktayı gözden kaçırmamak lazımdır. Fuel-oil'den enerji üretmek bir başlangıç değil, bir sonuçtur. Bir tercih değil, bir zorunluluktur.

Nitekim bu yılki programları incelediğimizde gaz türbinlerinin yer aldığını görürüz. Bu zorunluluktan yer almıştır, yani tercih edilmiş falan değildir. Sözlerimin iki yerinde kilometremizi tesbit edelim derken bunu kastediyordum. Elbette öz kaynaklara dayalı bir elektrik enerjisi üretimi söz konusudur. Dışardan ithal edilen hem de bu oranda ithal edilen petrole veya başka bir maddeye dayalı enerji üretimi bahis konusu olamaz ki. Bu 13 milyon ton ham petrolü nasıl olsa başka maksatlar için elde edeceğinize, elde etmek zorunda olduğunuza göre, bundan üretilen fuel-oil'i maksatlar arasında taksim ederken, yani ısıtmada, endüstride ve enerjide kullanırken yaptığınız şey tercihtir. Yaptığınız şey bu üçü arasında tercihtir.

İTHALATA DAYANAN ENERJİ VE ENERJİ İTHALİ

Sonuç olarak ifade ediyorum ki, ekonomik olduğu sürece ve zaman zorunluluğu ve özel olarak bu maksat için ham petrol ithal edilmeme kaydıyla fuel-oil'i elektrik enerjisi üretiminde kullanmak zorunda kalırsam

tereddüt etmem. Aynı mantıkla komşu ülkelerden ki, sayın başkanın ifade ettiği doğrudur, bugün için bir enerji alış veriş değil, enerji alış şeklidir, şartlar gerektirdiği ve el verdiği takdirde komşu ülkelerden elektrik enerjisi almakta ve satmakta zerrece tereddüt göstermem.

Nitekim Bulgaristan anlaşmasının bir an evvel yürürlüğe konması, Sovyet Rusya ile, mümkün olursa Irak'la, İran'la ve Suriye ile de bu yönde anlaşmalar yapılması cihetine gitmişizdir. Mesele nasıl gelişir şu anda söyleyemem. Ancak şunu ifade edeyim ki, bu bir çözüm değildir. Yani Türkiye'nin elektrik enerjisini dışardan ithal ederek karşılayacağız, hayır. Bu köklü bir çözüm değildir ve olamaz. Tekrar ifade ediyorum, formül gibi ifade ediyorum, şartlar gerektirdiği ve elverdiği takdirde dış ülkelere elektrik almakta ve dış ülkelere elektrik satmakta beis görmem, hatta yarar görürüm. Değerli arkadaşlarım, meselelere çözüm bulmak zorunludur. Bir kaynağı, bir projeyi reddedebilirsiniz, hatta reddetmek için ileri sürdüğünüz sebepler makûl de olabilir. Ama mesele bu noktada bitmez. 0 halde çözüm nedir sualine cevap bulmak zorundasınız.

ENERJİ İHTİYACIMIZ

Su nasıl kendine yol açarsa, elektrik enerjisi de kendi pazarını kendisi yapar. Bu onu diğer güçlerden ayıran en önemli vasfıdır. Bütün kalkınan ülkelerde hesaplanan elektrik enerjisi ihtiyacı aşılmıştır, Türkiye'de de aşılmıştır. Bu yüzden hesaplanan miktar, asgari hedefi gösterir.

Benim teknik kongreye iştirak eden arkadaşlarımdan ricam; 1977 ve 1978 için ne yapacağız? Onu hesaplamak ve makroplan dengesi içinde tesbit etmek ülkeye büyük yarar sağlayacaktır. Türkiye'de 1940 da sadece 400 milyon kilovat saat enerji üretilebiliyordu ve bunun % 96,4 termik, % 3,6'sı ise hidrolik kaynakla-

ra dayalı idi. Hiç şüphesiz termikle hidrolik mukayesesini yaparken yıllar arasında değişme ve dalgalanmaları gözönüne almak gerekir. Çünkü o yıl büyük bir termik veya hidrolik santral servise girmiş olabilir. Bizim gözeceğimiz genel tasarı, yani grafiğin genel istikametinin nereye doğru olduğunu.

1950'de 70 milyon kilovat saat elektrik enerjisi tüketmişiz, 1960'da 2,8 milyar, 1970'de 8,6 milyar, 1975'de de 15,5 milyar kilovat saat. Gerçekte bu büyük bir sıçramadır. Ama kafi değildir. İki şeyi tesbit etmeye mecburuz. Kendimizi kahretmek için sebep yok, büyük sıçrama, 3 katı, 5 katı, 20 katına sıçramışız, ihtiyaçlar da önümüzde, aynı ülke bunu yapabilmişse önümüzdeki yıllarda da yapabilmelidir. Bu yıl üretilen elektrik enerjisinin termik ve hidrolik karşılaştırması şöyledir: % 61,5 termik, % 37,8 hidrolik. Şahıs başına düşen elektrik enerjisi 400 kilovat saate yakın.

0 halde yapılacak iş, nitekim biz kendimize bunu hedef almışızdır, elektrik enerjisi üretiminde 1980'de 30 milyar, 1992'de de 100 milyar kilovat saate ulaşmak, yani bu üretim tesislerine kavuşmak olacaktır. Bunun için gerekli yatırım da 110 milyar TL'dir. İhtiyaç kadar elektrik enerjisi ürettiğimizi söyleyemeyiz. Elektrik enerjimiz olmadığından dolayı ihtiyaç artmamaktadır.

Bu itibarla % 13 hesapladık, % 13'ü karşıladım, 0 halde ülkenin elektrik meselesi çözümlendi fikrinden yana değilim. Bilmem anlatabiliyorum mu. Zaten siz şartları sınıflıyorsunuz, % 15 veya % 20 elektrik üretin bakalım kullanılır mı kullanılmaz mı? Nitekim benim temennim odur ki bu alanda görev alanlar, sorumluluk taşıyanlar, elektrik enerjisi üretim ve tüketimindeki yıllık artışı kesinlikle % 15'in üzerine çıkartmaya mecburdurlar. 1975'in elektrik ihtiyacı geçen yıla nazaran % 13 artmıştır. 1973 ve 1974'teki artışlar sırasıyla % 10 ve % 9'dur. Önümüzdeki yıllarda hedef minimum % 15 olmalıdır.

Şimdi nasıl sağlayacağız bunu? 1975'in normal bir yağış yılı olması, rahatlıkla demiyorum ama Türkiye'nin sıkıntısız bir elektrik yılı geçirmesini sağlamıştır. 1 Ekim 1975'de yani 1976 su yılının başlangıcında bir barajımızın dışındaki barajların suları geçen yıla göre önemli derece yüksektir. 0 itibarla bu yılda yani 1976 yılında da normal bir yağış olursa, üretimimiz geçen seneden daha iyi olabilir, artma da kaale alınabilirse 1976 yılı aşığı yukarı 1975 yılının vasfını taşır. Yani sıkıntısız bir elektrik yılı (bol demiyorum yanlış anlaşılmasın) idrak etmek imkanına kavuşuruz.

1977 ve 1978 İÇİN DURUMUMUZ KRİTİKTİR

Ama 1977 ve 1978 için resim böyle değildir. Ne olacak? Bir düğmeyi çevirir gibi elektrik üretimini artırmak mümkün değildir. 0 halde elimizde projeler vardır, bu projelerin durumu şudur. Gaz türbinleri dışında halen Tunçbilek, Seyitömer 3, Elbistan termik santrali ile Hasanuşurlu, Gököy ve Aslantaş barajları inşa halindedir.

Değerli arkadaşlarım yapılacak şey 1977 ve 1978 yıllarının kritik olduğunu açık açık tekrar etmektir. Tedbir, planlanan santralleri zamanında bitirmek ve mümkün olursa daha erken bitirmektir. Başka bir tedbir düşünmek mümkün değil. Uzun vadeli de olsa, sayın başkan değişti, teknik personel meselesine, yazık ki vakitimiz ve konu itibarıyla ona çok çok değinmiyorum, ancak bazı büyük değişikliklere ülkenin ihtiyacı var.

8 sene sürmez bir santral. Sadece santral mı? Sigara fabrikası da 8 sene sürmez, sigara fabrikası 8 sene sürüyor, hatta 10 sene sürüyor. Böyle ve bu şartlar altında ülke kalkınamaz arkadaşlarım. 0 halde etüdünden, projesinden, nihai safhasından, inşaatından başlayarak, ülkemiz mutlaka yatırım metodlarını, ihtiyacın, ekonomik ve sosyal ihtiyacın gerektirdiği süratle ulaştırmak zo-

rundadır. Teknik kongrenizin konuları içerisinde pek girip girmeyeceğini bilmiyorum ama yatırımı hızlandırıcı tedbirlerin neler olduğu üzerinde tartışma açılır ve bir karara varılabilirse çok memnun olurum.

İLETİM HATLARI

İletim konusunda memleketimiz büyük bir merhale katetmiştir. Ancak ucuz etin yahnisi tatsız olur lafı elektrikte en çok geçerlidir. Yaptığımız tesisler, hele hele iletim tesisleri mutlaka çalışmalıdır. Elektrik enerjisi bir noktada, bir eve, bir şahsa, bir ütüye, bir tüketim merkezine, bir fabrikaya, bir sokağa ulaşmaz ise varlığının bir anlamı yoktur.

1975 yılına kadar 154 kV'tan küçük 16250, 154 kV'luk 9700, 380 kV'luk 2400 km. iletim hattı yapılmıştır. Bunlar sırasıyla 1982 yılında 21200, 14500 km. olacaklardır. Bugün 57 il enterkonnekte sisteme bağlıdır. İki il de, Van ve Siirt yanılmıyorsa, kendi jeneratörüyle ihtiyaçlarını karşılıyor. 1976 yılında 7 il, 1977 yılında da 3 il enterkonnekte sisteme bağlanarak 67 il 1977 yılının sonunda bu sistemden elektrik alabilir hale gelecektir.

NÜKLEER SANTRALLAR

Nükleer-santral üzerine de bir iki söz söylemek istiyorum. Çok diliyordum maalesef bitiremedik, bugün size nükleer santralin yerini açıklayabileyim. Herhalde Ocak ayının birinci haftasında tamamlayarak kamuoyuna açıklama imkanı bulacağız. Böylece 1968 yılında ciddiyetle başlamış olan nükleer santralin yerini seçmiş olacağız ve çalışmalar yoğunluk kazanacak. Yeri ve tipi seçildikten sonra 8 sene alıyor bir nükleer santralin inşaatı.

Şu halde bulunduğumuz durum şudur. Bildiğimiz kadarıyla tipini ve çevre etüdünü yapacak olan firma seçilmiştir. Yeri bel-

lidir, son karar mercilerinden bugün yarın geçecektir. Böylece 600 megavatlık bir nükleer santralin inşaatına tahmin ediyorum 1977'nin sonunda başlamak ve 6 yıl içerisinde de bitirmek, yani toplam olarak 8 yıllık bir zamana bağlı olmaktadır. Ama herşeye rağmen bu alanda görev alan arkadaşlarımın ciddiyetle ve süratle meselenin üzerine eğileceklerinden eminim. Türk toplumunun geri kalmış bir toplum olmasını hazırlayan amiller için çok şey sayılabilir. Ama ben bunu büyük oranda matbaaya bağlıyorum. İt'atbaanın bulunuşu 1444, Türkiye'ye zaman gelmiş, nasıl kütleyi eğiteceksiniz, bilimi yayacaksınız taş basmasıyla, el yazmasıyla. İstanbul'da on kişi, Sarayda beş kişi, Osmanlı İmparatorluğu zamanını konuşuyorum. İbrahim Müteferrika 275 yıl sonra Türkiye'ye matbaayı, yani yaygın eğitimin en önemli aracını getirebilmiş. Ekonomi tarihçisi ve kalkınma tarihçisi değilim, benim kanaatim odur ki matbaanın Türkiye'ye gelişindeki gecikme Türk toplumunun geri kalmışlığının büyük nedenlerinden birisidir. Bunu şunun için söylüyorum. Nükleer enerji dalında da yeni bir İbrahim Müteferrika olayınayani 275 sene beklemeye tahammülümüz yoktur. 0 itibarla bu yetki ve görev taşıyan arkadaşlarım biran evvel bu konuyu ne-ticelendirmelidirler.

KÖY ELEKTRİKLENDİRİLMESİ

Değerli arkadaşlarım, sözlerimin son bölümünde köy elektrifikasyonuna bir göz atmak istiyorum. Gerçekten köyü yaşanabilir ve köylüyü, şehirliyi kıskanmaktan, şehirliye imrenmekten alakoyan sosyal ve ekonomik değeri son derece büyük bir hamledir köy elektrifikasyonu. 1964 yılında büyük şehirlerin yanında sadece 147 köyde elektrik vardı. Sonra yıllık kapasitemiz yıldan yıla artmış, bugün 1975'in sonunda 7270 köy elektrığe kavuşmuştur. 1975'de 1653 köye elektrik getirme imkanını bulmuşuzdur. 1964-1975 yılları arasında köylünün katkısı ile birlikte köy elektrifikasyonu için 2,5 milyar liralık yatırım yapılmıştır. Şim-

di biz 1976 için 2500 köye elektrik götürmeyi planladık ve götüreceğiz. Geride 29 bin karanlık köy var.

2500 köyü bazıları çok bulabilir, ama ben çok bulmuyorum. Köy elektrifikasyonu, köylerde sosyal ağırlığın yanı sıra yavaş yavaş ekonomik ağırlık da kazanmaktadır. Bir heves için de olsa, veya başka köye ve şehire bakarak karşımıza çıkıp "40'luk trafo istemiyoruz, artık bize 100'lük 160'luk trafo koyun, şebekeyi genişletin" diyorlar. Yeni mahalleler teşekkül etmiş köyün etrafında. Tabii elektrik yalnız ütü ve buzdolabı için değil, bunun ötesinde bir torna, bir freze konuyor, bir atelye kuruluyor. Köyde elektrik sayesinde bir döner çark teşekkül ediyor. Bu itibarla diyorum ki sadece sosyal ağırlığı değil ekonomik ağırlığı da köy elektrifikasyonunun günden güne artmaktadır, görevliler, sorumlular bu meseleyle bakmak durumundadırlar.

Köylünün şebekesini genişletmek veya daha büyük trafo istemesi sevinilecek bir hadisedir. Bir köy muhtarı bana dedi ki, elektrik geldikten sonra köyden göçenler tekrar köye döndü. Enteresan birşey, acaba bu genel bir mesele midir, sadece onun köyüne mi aittir, bilmiyorum. Ancak konuyla uğraşanlar 1965-1970-1975 nüfus sayımlarına köylere dağılımlı olarak bakıp, elektrığe kavuşan köylerde nüfusun değişmediğini bulurlarsa gerçekten enteresan olur.

Bu takdirde şehirleşme hızının azalmasına dolaylı olarak da yardım etmiş oluruz. İhtiyaçlarımızı, şehirleşme süratinin gerektirdiği ihtiyaçları kısa zamanda karşılamak için ülkemize ve milletimize elektrik sağlamak ve özellikle köye elektrik götürmek, Türk aydını ve elektrik dalında çalışan siz arkadaşlarım için bir aşk olmalıdır. Bu güzel kongreyi tertitlediklerinden ve görüşlerimi sizlere ve Türk kamuoyuna açıklamaya fırsatını bana verdiklerinden dolayı Elektrik Mühendisleri Odasına tekrar teşekkür eder, bu teşebbüsünüzün başarılı olmasını diler, hepinize saygılar sunarım.